

POLJSKA I JUGOSLAVIJA

**u međunarodnim
odnosima
posle II svetskog rata**

Višestrani i višeslojni odnosi

priređili

Momčilo Pavlović, Andžej Zaćminjski

Bidgość 2014

POLSKA I JUGOSŁAWIA

**w stosunkach
międzynarodowych
po II wojnie światowej**

Relacje wielostronne i wielopoziomowe

pod redakcją

Momčilo Pavlovicia, Andrzeja Zaćmińskiego

Bydgoszcz 2014

Komitet Redakcyjny

Sławomir Kaczmarek (przewodniczący)
Zygmunt Babiński, Katarzyna Domańska, Grzegorz Kłosowski
Andrzej Prószyński, Marlena Winnicka, Jacek Woźny
Ewa Zwolińska, Grażyna Jarzyna (sekretarz)

Recenzent tekstów polskich

Mirosław Dymarski

Redaktor

Jagna Urbańska

Projekt okładki

Katarzyna Klonowska ArtStudio

Układ typograficzny, łamanie

Piotr Kożuchowski

P 16.071/2 Pyszcz

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz 2014

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany w całości ani we fragmentach bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich

ISBN 978-83-7096-981-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
(Członek Polskiej Izby Książki)
85-092 Bydgoszcz, ul. Ogińskiego 16
tel./fax 52 32 36 755, 32 36 729, e-mail: wydaw@ukw.edu.pl
<http://www.wydawnictwo.ukw.edu.pl>
Rozpowszechnianie 52 32 36 730
Poz. 1548. Ark. wyd. 29

Spis treści

Wstęp	9
I. Polska i Jugosławia w powojennej Europie	13
Jacek Tebinka, <i>Polska i Jugosławia w polityce brytyjskiej 1945–1980</i>	15
Milan Gulić, <i>Dunaj – „Mur Berliński” Wschodu podczas konfliktu Jugosławii z krajami Kominformu</i>	28
Michał Zacharias, <i>Stanowisko Milovana Djilasa wobec wydarzeń w Polsce i na Węgrzech w 1956 roku</i>	47
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Stosunki jugosłowiańsko-rumuńskie w świetle wydarzeń na Węgrzech 1956 roku</i>	54
Dragan Bogetić, <i>Jugosławia i wydarzenia w 1968 roku w Czechosłowacji. Balansowanie między Wschodem a Zachodem</i>	66
Aleksandar Životić, <i>Sowietyzacja czy nie? Doświadczenia jugosłowiańskie (1945–1948)</i>	79
Srdan Cvetković, <i>Represje reżimu komunistycznego w Serbii i Jugosławii w latach 1944–1953. Ze spojrzeniem na doświadczenia Europy Wschodniej i Polski</i>	91
II. Relacje polsko-jugosłowiańskie – determinanty polityczne.	111
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Stosunki polsko-jugosłowiańskie w świetle układów sojusznicych i wzajemnych spotkań dyplomatycznych w latach 1946–1975</i>	113
Paweł Wawryszuk, <i>Rok 1956 w stosunkach polsko-jugosłowiańskich</i>	126
Robert Skobelski, <i>Stosunki polsko-jugosłowiańskie w okresie władzy Władysława Gomułki (1956–1970)</i>	144

Mateusz Sokulski, <i>Władze jugosłowiańskie wobec kryzysów społeczno-politycznych w Polsce: Grudnia 1970 roku i Czerwca 1976 roku</i>	161
Nebojša Stambolija, <i>Stosunek jugosłowiańskiej władzy i opinii publicznej do stanu wojennego w Polsce 1981–1983</i>	176
Bojan B. Dimitrijević, <i>Jugosłowiańsko-polska współpraca wojskowo-technologiczna (1918–1991)</i>	186
Tadeusz Wolsza, <i>Proces generała Dragoljuba Mihailovicia w świetle polskiej publicystyki emigracyjnej</i>	195
Momčilo Pavlović, <i>Wymiana brygad młodzieżowych Polski i Jugosławii 1946–1947</i>	203
Andrzej Zaćmiński, <i>Od przyjaźni do wrogości – wizerunek Jugosławii w propagandzie Polskiej Partii Robotniczej / Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1947–1949)</i>	212
III. Kultura, sztuka i nauka w relacjach polsko-jugosłowiańskich	235
Slobodan Selinić, <i>Od miłości i współpracy do odrzucenia i niechęci. Jugosłowiańsko-polska współpraca kulturalna 1945–1949</i>	237
Zdzisław Biegański, <i>Kino puli specjalnej. Filmy jugosłowiańskie na ekranach kin Polski Ludowej</i>	249
Piotr Zwierzchowski, <i>Recepcja kina jugosłowiańskiego w polskim piśmiennictwie filmowym</i>	272
Patrycjusz Pająk, <i>Andrzej Wajda a kino serbskie</i>	283
Magda Bogusławska, <i>Teatr jako przestrzeń praktykowania humanistyki (Jerzy Grotowski i Teatr Laboratorium na Belgradzkim Międzynarodowym Festiwalu Teatralnym)</i>	293
Dragomir Bondžić, <i>Współpraca między jugosłowiańskimi i polskimi uniwersytetami 1945–1960</i>	307
Nataša Milićević, <i>Historiografia o stosunkach polsko-jugosłowiańskich po drugiej wojnie światowej</i>	323
IV. Gospodarka	331
Maria E. Szatlach, <i>Polska i Jugosławia wobec planu Marshalla</i>	333
Ivana Dobrivojević, <i>Działania partii w celu modernizacji jugosłowiańskiego społeczeństwa (1945–1955)</i>	347
Aleksandra Ciżmowska, <i>Samorząd pracowniczy w Jugosławii – blaski i cienie</i>	359
Przemysław Biegański, <i>Współpraca miast partnerskich na przykładzie Bydgoszczy i Kragujevaca</i>	371

Sadržaj

Pregovor	9
I. Poljska i Jugoslavija u posleratnoj Evropi	13
Jacek Tebinka, <i>Poljska i Jugoslavija u britanskoj politici 1945–1980</i>	15
Milan Gulić, <i>Dunaj – „Berlinski zid” istoka za vreme konflikta sa zemljama Informbiro</i>	28
Michal Zacharias, <i>Događaji u Mađarskoj i Poljskoj 1956. god. u pogledima Milovana Đilasa</i>	47
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Jugoslovensko-rumunski odnosi u svetlu događaja u Mađarskoj 1956. god</i>	54
Dragan Bogetić, <i>Jugoslavija i događaji u Čehoslovačkoj 1968. Balansiranje između istoka i zapada</i>	66
Aleksandar Životić, <i>Sovjetizacija ili ne? Jugoslovensko iskustvo (1945–1948)</i>	79
Srdan Cvetković, <i>Represija komunističkog režima u Srbiji i Jugoslaviji 1944–1953. Sa osvrtom na iskustvo Istočne Evrope i Poljske</i>	91
II. Poljsko-jugoslovenski odnosi – političke determinante	111
Eva Bujvid-Kurek, <i>Poljsko-jugoslovenski odnosi prema savezničkim ugovorima i uzajamnim diplomatskim sastancima 1946–1975</i>	113
Pavel Vavrišuk, <i>Godina 1956. u poljsko-jugoslovenskim odnosima</i>	126
Robert Skobelski, <i>Poljsko-jugoslovenski odnosi u periodu vladsti Vladislava Gomulke (1956–1970)</i>	144

Mateuš Sokulski, <i>Jugoslovenske vlasti prema društveno-političkim krizama u Poljskoj: Decembar 1970 i Jun 1976</i>	161
Nebojša Stambolija, <i>Odnos jugoslovenske vlasti prema ratnom stanju u Poljskoj 1981–1983.</i>	176
Bojan B. Dimitrijević, <i>Jugoslovensko-poljska vojno-tehnološka saradnja (1918–1991).</i>	186
Tadeuš Volša, <i>Suđenje generalu Dragoljubu Mihailoviću u poljskoj izbegličkoj publicistici</i>	195
Momčilo Pavlović, <i>Razmena omladinskih brigada Poljske i Jugoslavije 1946–1947.</i>	203
Andžej Zaćminski, <i>Od prijateljstva do neprijateljstva – slika Jugoslavije u propagandi Poljske radničke partije / Poljske ujedinjene radničke partije (1947–1949).</i>	212
III. Kultura, umetnost i nauka u poljsko-jugoslovenskim odnosima	235
Slobodan Selinić, <i>Od ljubavi i saradnje do odbacivanja i netepeljivosti. Jugoslovensko-poljska kulturna saradnja 1945–1949</i>	237
Zdislav Bjeđanjski, <i>Filmovi specijalne pule. Jugoslovenski filmovi na ekranima bioskopa Narodne Poljske</i>	249
Pjotr Zvezhovski, <i>Recepcija jugoslovenskog filma u poljskoj filmskoj štampi</i>	272
Patricjuš Pajonk, <i>Andžej Vajda i srpski film</i>	283
Magda Boguslavska, <i>Pozorište kao prostor praktikovanja humanistike (Ježi Grotovski i Pozorište na Beogradskom međunarodnom pozorišnom festivalu)</i>	293
Dragomir Bondžić, <i>Saradnja jugoslovenskih i poljskih univerziteta 1945–1960</i>	307
Nataša Milićević, <i>Istoriografija o poljsko-jugoslovenskim odnosima posle drugog svetskog rata</i>	323
IV. Privreda	331
Maria E. Šatlah, <i>Poljska i Jugoslavija prema Maršalovom planu</i>	333
Ivana Dobrivojević, <i>Napori partije na modernizaciji jugoslovenskog društva (1945–1955)</i>	347
Aleksandra Čizmovska, <i>Radnička samouprava u Jugoslaviji – sjaj i senke.</i>	359
Pšemislav Bjeđanjski, <i>Saradnja gradova pobratima na primeru Bidgošči i Kragujevca</i>	371

Wstęp

Dorobek naukowy na temat historii Jugosławii w Polsce, jak i historii Polski w Serbii nie należy do imponujących. Wprawdzie opublikowano wiele prac, to jednak istnieją obszary, w tym dotyczące relacji bilateralnych, które nie zostały zbadane. Również niektóre z problemów już opracowanych, ze względu na ogólny i przyczynkarski charakter, wymagają kontynuowania badań.

Wymienione przesłanki, wsparte chęcią upowszechniania wiedzy historycznej, stały się inspiracją do nawiązania współpracy między Instytutem Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (UKW) w Bydgoszczy i Katedrą Historii Współczesnej Jugosławii, działającą w ramach Instytutu Historii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Belgradzie oraz Instytutem Historii Najnowszej (ISI) w Belgradzie. Biorąc za punkt wyjścia preferencje oraz dorobek polskich i serbskich badaczy ustalono, iż prologiem do naukowej wymiany poglądów będzie wspólny projekt badawczy, obejmujący ogólną tematykę z historii Polski i Jugosławii po II wojnie światowej. Tak sformu-

Pregovor

Naučni opus o istoriji Jugoslavije u Poljskoj, kao i o istoriji Poljske u Srbiji, nije imponantan. Doduše, objavljen je veliki broj radova, ali ipak postoje polja, među njima i ona koja dodiruju bilateralne odnose, koja nisu bila predmet istraživanja. Takođe pojedini već obrađeni problemi, s obzirom na opšti i fragmentarni karakter, zahtevaju dalja istraživanja.

Navedene pretpodstavke, podržane željom popularisanja istorijskog znanja, inspirisale su sklapanje saradnje između Instituta istorije i međunarodnih odnosa Univerziteta Kazimira Velikog (UKV) u Bidgošči i Katedre za savremenu istoriju Jugoslavije koja se nalazi u okviru Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, kao i sa Institutom za savremenu istoriju (ISI) u Beogradu. Prihvatajući kao polazište preferencije i dostignuća poljskih i srpskih istraživača određeno je da će prolog naučne razmene gledišta biti zajednički istraživački projekat koji će obuhvatati opštu problematiku istorije Poljske i Jugoslavije posle II svetskog rata. Tako formulisana tema je dozvolila na uključivanje u projekat širokog spek-

Slobodan Selinić

**From love and cooperation
to rejection and resentment: Yugoslav-Polish
cultural cooperation 1945–1949***

Poland, along with the USSR and Czechoslovakia, was a country with which Yugoslavia in the period from the end of the Second World War until the confrontation with the Cominform had the best relations. Yugoslavia and Poland were connected by common struggle against Germany and great victims during the war, the sense of Slavic appurtenance, political and ideological closeness of the two parties and appurtenance to the Soviet sphere of influence in the postwar Europe. Allied relations of the two states were confirmed during the visit of Yugoslav delegation headed by Josip Broz to Poland, 14–19 March 1946, when on March 18, the Agreement on Friendship and Mutual Assistance was signed¹.

Formally, cultural cooperation of Yugoslavia and Poland was based on the Convention on Cultural Cooperation which was signed in Warsaw, on March 16, 1946. The convention envisaged versatile cooperation of the two states in many areas of cultural, artistic and scientific life². On the basis of the convention, Polish-Yugoslav mixed commission later analyzed the level of achieved cooperation and brought plans for the cooperation in future³.

* Članak je deo projekta broj 47027 „Srbi i Srbija u jugoslovenskom i međunarodnom kontekstu: unutrašnji razvitak i položaj u evropskoj/svetskoj zajednici“, koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

¹ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918–1988*, III, Beograd, 1988; S. Selinić, D. Bajagić, *Jugoslavija i svet 1945–1950: hronologija*, Beograd, 2010, p. 130, 131.

² The Convention envisaged the formation of scientific institutes which would deal with “versatile studying” of life and culture of the other state, exchange of researchers, students and scientists, exchanges of publications, translation of works, organization of exhibitions, lectures, visits and courses of painters, musicians and actors, organization of excursions etc. Arhiv Jugoslavije (AJ), fund 314, Committee for Culture and Art with the Government of FPRY, f.3, u.10, Relations with Poland, Convention on Cultural Cooperation...

³ AJ, 314, f. 20, u. 81